

DEMOKRACIJA

Uredništvo: Trst, ul. Machiavelli 22-II. - tel. 62-75
Uprava: Trst, ulica S. Anastasio 1-c - tel. 2-30-39
Goriško uredništvo: Gorica, Riva Piazzetta št. 18.
CENA: posamezna številka L 25. — Naročnina:
mesečno L 100, letno L 1.200. — Za inozemstvo:
mesečno L 170, letno L 2.000. — Poštni čekovni
računi: Trst št. 11-7223, Gorica št. 9-18127

Leto VII. - Štev. 37

Trst - Gorica 18. septembra 1953

Izhaja vsak petek

Pellov plebiscit - zgolj slepilo

Če je Italija za demokracijo, zakaj ne dopušča tržaškemu prebivalstvu, da se izreče za lastno samostojnost?

V dneh, ko doživlja Svobodno tržaško ozemlje šestletnico svoje ustanovitve, ki je zvezana s trenutkom, ko so 15. septembra leta 1947 podpisnice Mirovne pogodbe z Italijo položile v Parizu svoje ratifikacijske listine, je zaradi njega v svetovni javnosti več nemira, kakor pa ga je bilo kdaj koli prej.

Važno pa je eno: ko so, komaj šest mesecev po njegovi ustanovitvi, ko je bil že ves italijanski narod sprejel hladnokrvno STO kot gotovo dejstvo, tri zahodne velesile podale znano marčno izjavo, po kateri naj bi vse Svobodno tržaško ozemlje pripadlo Italiji, si pač najbrž nobena izmed njih, a še najmanj Italija, ni mislila, da bo to vprašanje danes še vedno nerешeno, da marčna izjava še vedno ne bo postala resnica in da se bo zgodilo nekaj popolnoma nasprotnega.

Prav marčna izjava je namreč med vsemi temi leti vedno bolj vodenela in danes se že vsi odrekajo njenega očetovstva. Izgovarjajo se, da je sad trenutka slabosti. Svobodno tržaško ozemlje pa neprestano pridobiva na tržovitosti in danes je njegova misel že tako usidrana, da se tudi italijanski ministrski predsednik, gospod Pella, v svojem najnovejšem predlogu ni upal predlagati, naj se da tržaškemu prebivalstvu na izbiro tudi možnost, da jasno izreče, kaj misli o samostojnosti svojega Ozemlja.

To je dejstvo, ki ga je treba dobro pribiti in katerega je vsak pristaš Svobodnega tržaškega ozemlja lahko ponosen.

Pella se boji STO-ja

Pella je govoril v nedeljo 13. t. m. na rimskem Kapitolu ob priliki proslave obrambe Rima leta 1943.

Za njegov govor, ki je bil tudi propagandno najavljen kot odgovor na Titova izvajanja na Okroglic, je vladalo veliko zanimanje. Pred Pello je govoril znani italijanski general Cadorna, ki pa ni povedal nič važnega. Opravičeval je italijanski preskok iz nemškega v zavezniški tabor. Težiče vse manifestacije je bilo na Pelli.

Italijanski ministrski predsednik je v svojem govoru med ostalim razložil, zakaj se Italija trojni izjavi ne more odpovedati, poudaril je zvestobo Italije Atlantski obrambni zvezi, iznesel je svoj predlog o plebiscitu, skliceval se je na to, kako je Italija med prvo svetovno vojno pomagala ustanoviti Jugoslavije (pri čemer je pozabil, kako jo je nato spodkopavala, odtrgala od nje 600 tisoč Slovencev in Hrvatov ter jo napadla), nakar je končno pozval vlade, ki imajo odločujočo besedo v tržaškem vprašanju, naj njegov predlog upoštevajo, kajti, če bi se to ne zgodilo, česar sicer ne morem verjeti, bi parlament in vlada znala nastopiti tako, kakor zahtevajo koristi države in volja naroda.

Kakor vidimo, je torej Pella zaključil svoj govor s precej odkrito grožnjo, kar ugotavlja tudi dopisnik britanskega dnevnika »Manchester Guardian«, ki je zapisal, da so Pellova svarila precej sumljiva.

Velika pomanjkljivost Pellovega govora, ki je svetovni tisk vsaj doslej ni še dobro zapazil, je tudi v tem, da se je tudi sam držal tega, kar smo zadnjič že očitili italijanskim listom: ni niti poskušal, da bi pobil trditve, ki jih je izrekel Tito o italijanskem postopanju nad jugoslovanskimi narodi ob vzhodni obali Jadrana. Del govora, v katerem je Pella hotel dokazati italijansko »naklonjenost«
Jugoslavije, je bil sploh najbolj medel. Sicer pa drugačen tudi ni mogel biti.

Najnovejša poglavje Pellovega govora je vsekakor tisto, kako si Italija v tem trenutku zamišlja rešitev tržaškega vprašanja. V kratkem je njegov predlog približno sledeč: z vsega STO-ja naj bi se umaknile zasebne sile obeh prizadetih držav (to se pravi samo jugoslovanske, ker italijanski pač ni), nato naj bi se na vsem STO-ju vršil plebiscit, na katerem bi se prebivalstvo vsega ozemlja kot nedeljivo celote izreklo za Italijo ali Jugoslavijo. V ta namen naj bi se v nevtralnem kraju čimprej sestali zastopniki treh zahodnih velesil — Združenih držav, Velike

Britanije in Francije — ter Jugoslavije in Italije. Ob tej priliki naj bi se omenjenih pet držav sporazumelo o načinu izvedbe plebiscita.

Ta svoj predlog je italijanska vlada še v nedeljo s posebnimi notami sporočila trem zahodnim velesilam in Jugoslaviji, pri čemer je posebno skrbno podčrtala, da je »bistvena samo izbira med Italijo in Jugoslavijo. Vsaka druga izbira, začenši od tiste, po kateri naj bi se prebivalstvo Svobodnega tržaškega ozemlja izreklo za samostojnost, je izključena, ker jo je predvidel »diktat«
(t. j. Mirovna pogodba) in je že trojna izjava priznala njeno neuresničljivost.

Ali ni značilen ta velik italijanski strah pred Svobodnim tržaškim ozemljem?

Plebiscit, ki ponuja samo izbiro načina smrti

Prav gotovo ne zgrešimo, če rečemo, da je prav to glavna Ahilova peta najnovejšega italijanskega predloga, čeprav so se italijanski listi na široko razpisali o demokraciji Pellovega predloga, o »volontà del popolo«
itd. Pred zunanjim svetom, ki misli, da se Tržičani pripravijo samo o tem, kam naj bi padli, pod Italijo ali Jugoslavijo, izgleda tak plebiscit morda celo demokratičen in sprejemljiv. Toda pri vseh tistih, ki vedo, za kaj gre, so stvari jasne: italijanski iredentisti hočejo spraviti tržaško prebivalstvo v zaganje, v kateri naj bi se ne moglo izreči zase. Pella je s svojim predlogom gladko šel preko dejstva, da se je na zadnjih volitvah samo na področju A Svobod. tržaškega ozemlja 42 odstotkov prebivalstva izreklo za stranke, ki imajo v svojem programu uresničenje in ohranitev Svobodnega tržaškega ozemlja. Vseh teh volivcev — ki bi jih bilo še več, če bi vsaj vsem pravim Tržičanom priznali volilno pravico, in če bi ezulom, ki so optirali za Italijo in ne za STO, ne dovolili, da se v teh kočljivih trenutkih vmešavajo v tržaško politiko — po Pellovem mnenju sploh ni. To odločno dejstvo je Pella gladko zamolčal.

Ali je potem to še demokratično? Kaj sploh šušmari iredentistično časnopisje s sklicevanjem na »naravne pravice narodov po samoodločitvi«
? Saj bi Pellov predlog, uresničen v taki obliki, kakor je postavljen, dejansko predstavljala največje norčevanje iz osnovnih naravnih pravic človeka. Z njim bi bilo Tržičanom ponujeno samo, da se izrečejo za način svoje smrti, ne pa za svoje življenje. To pa ne more biti, posebno še, ko je tu Mirovna pogodba, ki je zajamčila življenje Trstu in njegovi širši okolici.

Poleg tega ima Pellov načrt še to slabo stran, da je postavljen v trenutku, ko se je že komisija uglede mednarodne ustanove, ki je doslej edina v Trstu preučevala možnost plebiscita, s prepričljivimi razlogi izrekla proti njemu ter je z dvotretjinsko večino predlagala uresničenje Svobodnega tržaškega ozemlja, kakršnega predvideva Mirovna pogodba z Italijo.

Vsa ta dejstva so vsemu svetu dolgo znana in se jih pri obravnavanju Pellove zamisli ne bo moglo izpregledati.

Toda nikjer ni toliko slabega, da ne bi bilo tudi nekaj dobrega. Z najnovejšim predlogom je prvič Italija sama dejansko priznala — tu ne pomagajo nobeni iz trte izvirni izgovori — da je trojna izjava neuresničljiva. Čim je Italija predlagala plebiscit, je s tem že krenila na novo pot, ki ni več navadna izvedba tega, kar so leta 1948 predlagale tri zahodne velesile. Tako je Pella v nedeljo tudi na italijanski strani začel pokončevati trojni predlog, čeprav je pri tem ometano izbral pot, ki na bi ga ne ovinkih varno privela do starega cilja.

Nezadovoljivo jugoslovansko stališče

Takšno je torej današnje italijansko stališče. Toda za Trst se zavzemata dve državi in zahodne velesile so prav v zadnjih dneh ponovno izjavile, da je možna samo takšna rešitev, s katero bi ne glašali obe sosednji državi. Koj pravi torej k italijanskemu predlogu Jugoslavija?

Tito, ki je istega dne govoril v Splitu, je dejal:

»Zato sem jaz, zato smo vsi proti temu plebiscitu in pravim: Pustite, da se najprej v desetih, petnajstih letih popravijo krivice, pa da potem vidimo, kolikšno bo število glasov za ono, a koliko za to.«

Beograjska »Borba«, ki navadno tolmachi uradno jugoslovansko stališče, pa je napisala:

»Če Italija resnično želi pravilno rešitev tržaškega vprašanja naj omogoči vrnitev demokratičnih pravic slovenskemu prebivalstvu v Trstu in prispeva k obnovi stanja pred italijansko zasedbo leta 1918! Edino pod tem pogojem je mogoče govoriti o demokratičnem plebiscitu...«

Glede predlagane konference petih držav, na kateri naj bi razpravljali o določilih za izvršitev

plebiscita, pa se v Beogradu vprašujejo, kakšna jamstva naj bi imela Jugoslavija, da bodo spoštovali njene koristi, ko bodo poleg Jugoslavije in Italije na njej vendar prisotni samo zastopniki držav, ki so podpisale trojno izjavo, posebno še, ker se ta trojna izjava na področju A tudi delno izjavlja. Zato Jugoslavija ne veruje, da bi taka konferenca lahko zavzela nepristransko stališče.

Jugoslovansko stališče do italijanskega predloga za plebiscitarno rešitev tržaškega vprašanja je torej odločno odklonilno in nekateri listi so upravičeno zapisali, da sta po Titovem in Pellovem govoru obe državi oddaljili od sporazuma o tržaškem vprašanju bolj kot kdaj koli prej. Zato gledajo tudi tri velesile z velikim dvomom na morebitno konferenco petih, od ka-

tere si ne obetajo nobenih praktičnih uspehov.

Vendar omenjeno jugoslovansko stališče ni zadovoljivo. Jugoslavija se z njim izreka sicer proti plebiscitu z izbiro med Italijo in Jugoslavijo v današnjih okoliščinah, pripravljena pa ga je sprejeti, ko bi se razmere izpremenile in popravile. Tako tudi sama pomaga vzdrževati videz, kakršnega hočejo ustvariti Italijani, češ da gre v tržaškem vprašanju samo za odločitev med dvema sosednjima državama. S tem Jugoslavija ne pomaga razkrinkati pred svetom glavnega ozadja najnovejše italijanske poteze, ki jemlje Pellovemu predlogu za plebiscit vsako politično in moralno vrednost. To bistvo Pellovega predloga, na katero je treba ves svet stalno opozarjati, je namreč pa prav v tem, da se Italija boji dati Tržičanom tudi možnost odločitve za njihovo samostojnost in za Svobodno tržaško ozemlje v mejah, določenih s pariško Mirovno pogodbo. Prebivalci Svobodnega tržaškega ozemlja imajo namreč svoje lastne težnje in ne žele biti predmet italijanskega in jugoslovanskega pohlepa. Tega dejstva naj bi se končno zavedle zahodne velesile. Jugoslavija bi koristila samo sebi, če bi pri svojih odločitvah in stališčih to dejstvo v polni meri upoštevala, kajti, če se pos'avi v isto vrsto z Italijo, bo težko spodbila italijansko trditve, da se boji plebiscita, ker je pač na Tržaškem

večina prebivalstva italijanske narodnosti.

Odločna beseda SDZ: Zogorčenjem odklanjamo tak plebiscit

Tega, na kar pozabljata sosednji državi, pa ni prezrlo domače prebivalstvo, ki se nikakor ne more strinjati s postopki in predlogi, s katerimi sploh ne upoštevajo njegove volje, želje in besede.

Kot tolmach demokratičnega in svobodoljubnega dela slovenskega prebivalstva na Tržaškem je Izvršni odbor Slovenske demokratske zveze to jasno izpovedal s svojo izjavo, ki jo je sprejel 16. t. m., v kateri pravi:

Izvršni odbor Slovenske demokratske zveze za Svobodno tržaško ozemlje je proučil predlog italijanskega ministrskega predsednika gospoda Pella od 13. t. m., s katerim je zahteval plebiscit za STO, na podlagi alternative: Italija ali Jugoslavija. Slovenska demokratska zveza odklanja z vso odločnostjo tak plebiscit, ki vzbuja po krivem vtis demokratičnega in pravičnega predloga v mednarodni javnosti, ki ne pozna naših razmer, ker ne upošteva prilik, ki so nastale na STO-ju po l. 1919, in ker prezira voljo pravega tržaškega prebivalstva, ki hoče ohraniti svojo samostojnost in neodvisnost v okviru STO-ja.

Trst, 16. sept. 1953.
Izvršni odbor SDZ

Resolucija SDZ

Slovenska demokratska zveza v Trstu je 13. septembra 1953 na seji svojega Glavnega odbora in na širšem političnem zborovanju svojih članov obravnavala najnovejši razvoj tržaškega vprašanja in soglasno ugotovila:

1) da Titov predlog o ustanovitvi mednarodnega mesta Trsta in priključitvi ostalih delov Svobodnega tržaškega ozemlja k Jugoslaviji ni v skladu s koristimi prebivalstva tega področja;

2) da italijanska zahteva po priključitvi celotnega ali vsaj glavnega dela Svobodnega tržaškega ozemlja k Italiji prav tako nasprotuje upravičenim željam večine prebivalstva tega področja;

3) da bi na tem narodnostno mešanem področju oblast Italije, ki je že v preteklosti pokazala, da ne zna spoštovati manjšinskih pravic, in tudi sedaj kaže svojo nestrpnost, imela za posledico težko narodnostno zapostavljanje, v katerem bi stalno tlelo upravičeno nezadovoljstvo;

4) da sta zaradi tega oba ta dva predloga, ki sta istočasno tudi v očitnem nasprotju z zgodovinskim razvojem Trsta in njegove okolice ter z gospodarskim poslanstvom tržaškega pristanišča, nesprejemljiva;

5) da je iz vseh teh razlogov pravilna samo tista rešitev, kakršno je predvidela Mirovna pogodba z Italijo, s katero so ustanovili Svobodno tržaško ozemlje in od katere se vse njene podpisnice ne bi smele oddaljiti.

Zato Slovenska demokratska zveza obsoja vse poizkuse in nezadostno premišljene predloge, ki stremijo po uničenju Svobodnega tržaškega ozemlja. Kasnejši razvoj je doslej še vedno pokazal, kako neprijetno se je nad storilec maščevalo vsako odstopanje ali izigravanje z Mirovno pogodbo z Italijo prevzetih obveznosti. Se huji zapetljaji in bolj nepopravljive posledice pa bi se zgodile, če bi Svobodno tržaško ozemlje dejansko odpravili.

Zaradi tega bo Slovenska demokratska zveza tudi v bodoče, z neizpremenjeno vztrajnostjo zagovarjala uresničenje Svobodnega tržaškega ozemlja v mejah in po načelih predvidenih v Mirovni pogodbi z Italijo. Prepričana, da s tem najbolje služi resničnim koristim krajevnega prebivalstva, dobremu sosedstvu mejnih držav ter evropskemu miru in sodelovanju, se bo Slovenska demokratska zveza tudi nadalje na vseh pristojnih mestih zavzemala, da tako rešitev tudi dosežemo.

V Trstu, 13. sept. 1953.

Glavni odbor
Slovenske demokratske zveze

Londonski, »The Times« o Trstu

Preveč bi bilo, ko bi hoteli navajati vse glasove tujega tiska o tržaškem vprašanju po najnovejših predlogih jugoslovanskega predsednika Tita o internacionalizaciji Trsta in priključitvi njegove slovenske okolice k Jugoslaviji ter italijanskega ministrskega predsednika Pella o razpisu plebiscita, ki naj bi v duhu trojne izjave celotno tržaško ozemlje vrnil pod italijansko vrhovnost.

Omejiti se moramo zato samo na članek, ki ga je 15. septembra objavil uvaževani londonski list »The Times«.

Članek obravnava pod naslovom »Trst razdvojen glede plebiscita«
razpoloženje tržaškega prebivalstva po zadnjem italijanskem predlogu za razpis ljudskega glasovanja. List ugotavlja že v podnaslovu, da je Pellov predlog naletel na zelo majhen odmev med Tržičani in da je večina soglasna v mišljenju, da do plebiscita sploh nikoli ne bo prišlo.

Nato piše list dobesedno:

»Tretja pot iz zagate, ki bi mogla spremeniti jugoslovansko stališče glede razpisa plebiscita, je predlog, ki ima v Trstu mnogo zagovornikov, naj bi obe področji združili v samostojno državo.«

List še razpravlja o stališču italijanskih iredentistov in prejšnjem zatem na razpravljanje o stališču slovenskih demokratov v Trstu. O tem poroča naslednje:

»Slovenska demokratska zveza na področju A, ki je protititovska, je izdala resolucijo, s katero zavrne jugoslovanski predlog po priključitvi tržaškega zaledja in internacionalizaciji mesta. Zveza zahteva ustanovitev Svobodnega tržaškega ozemlja in izpolnjevanje Mirovne pogodbe. Prvak slovenskih demokratov, dr. J. Agneletto, je prav tako odklonil Pellov predlog o plebiscitu. Po l. 1945 se je 30 tisoč italijanskih beguncev iz Istre in Dalmacije naselilo v mestu in on izjavlja, da ti nimajo nič skupnega s pravimi koristniki Trsta. Drug razlog za zavrnitev predloga o plebiscitu tiči v dejstvu, da ta izključuje možnost, da bi glasovali za svobodno državo.«

»The Times« na koncu še prikazuje številčno razmerje med Slovenci, Hrvači in Italijani na STO-ju, pri čemer pravilno poudarja razliko med avstrijskim in italijanskim ljudskim štetjem glede števila Slovencev v Trstu.

Pri prikazovanju izida zadnjih upravnih volitev članek prav tako ugotavlja, da je za slovenske kandidate glasovalo res samo 12.044 volivcev, treba pa je upoštevati, da je mnogo Slovencev oddalo svoje glasove tudi komunistom in independentistom. Zato zaključuje list, da je verjetno, da bi v primeru plebiscita za ustanovitev svobodne države, združeni indi-

pendentisti, komunisti, slovenski demokrati in titovci dobili večino. To sklepa pravilno iz dejstva, da so ti pri zadnjih upravnih volitvah dobili 48 odst. glasov, italijanski iredentisti pa 52 odstotkov.

Nabrežina za STO

Občinski svet devinsko-nabrežinske občine je 15. septembra na izredni seji sprejel naslednjo resolucijo, ki jo je poslal Varnostnemu svetu Združenih narodov in v vednost področnemu poveljniku, gen. T. J. Wintertonu.

»Spričo najnovejših izjav zastopnikov jugoslovanske in italijanske vlade v zadevi vprašanja Svobodnega tržaškega ozemlja občinski svet občine Devin-Nabrežina ponovno ugotavlja, da je edino spoštovanje Mirovne pogodbe z Italijo in dokončna ustanovitev Svobodnega tržaškega ozemlja po njenih določilih v skladu s koristmi našega prebivalstva ter mirnega sožitja med italijanskim in jugoslovanskimi narodi.«

Resolucijo so navzoči občinski svetovalci sprejeli soglasno. Zanj o glasovali tudi svetovalci OF, oziroma Liste slovenske skupnosti, razen njenega predstavnika Srečka Colje, ki je pred glasovanjem zapustil sejo, kar je spravilo v nemalo zadrego njegove pristaše in sopotnike.

KAKŠNE NAMENE IMAJO italijanski kominformisti s STO

Dnevnik »L'Unità«, »glasilo«
Italijanske komunistične stranke, kakor piše v podnaslovu, je prinesel v ponedeljek, 7. t. m., poleg polemičnega, a kakor navadno zamegljenega poročila o Titovem govoru na Okroglic tudi kratek aktualni uvodnik, ki ga je napisal sam odgovorni urednik lista, Davide Lajolo-Ulisse.

V njem najdemo poleg tipičnih izrazov in posvk, s katerimi je italijanski monarho-fašistični tisk označil govor jugoslovanskega državnega predsednika, n. pr., da je bil govor »traotant«
— ta identičnost izrazoslovja italijanskih fašistov in kominformistov je nadvse značilna in dokazuje njihovo duhovno sorodnost — tudi naslednji pomembni stavek:

»Če bi se bilo to zgodilo (namreč če bi De Gasperi, »ne bil ubog ameriških provokatorjev, naj onemogoči izvedbo mirovne pogod-

be STO-ja«), bi bili Tržičani zdaj že lahko svobodno izbrali in bili s svojo domovino...«

Pod »domovino«
je mišljena seveda Italija.

Bolj jasno italijanski kominformisti pač niso mogli povedati svojih pravih namenov s Svobodnim tržaškim ozemljem. Tudi oni so za priključitev k Italiji, le da menijo, da bi se dalo go laže izvesti z začasno izvedbo mirovne pogodbe, s čimer bi bilo »osvojenost«
tudi področje B, nakar bi »Tržičani«
sami, morda s plebiscitom, odločili, da priključijo vse ozemlje Italiji. Seveda bi morali v takem primeru kominformisti nastopiti složno z najbolj zagriženimi fašisti in iredentisti.

In slovenski kominformisti na Tržaškem? Ali bi tudi glasovali za priključitev k Italiji? Ali pa še vedno ne verjamejo, da imajo njihovi italijanski somišljeniki in strankarski tovariši take namene? Potem naj zahtevajo od Vidalijskega javno pove kominformistom v italijanski republiki, da imajo kominformistične stranke na Tržaškem drugačnega mnenja in da ne misli na priključitev k Italiji. Toda ne verjamemo, da bo Vidali to storil. Vidali in njegovi sodelavci italijanske narodnosti mislijo tako, kakor kominformisti v Italiji, kakor Davide Lajolo-Ulisse. Vidali sam je že izjavil: »Najprej je treba ustvariti Svobodno tržaško ozemlje...«
»e poi si vedrà!«

Predpreteklo nedeljo je bilo v Bologni veliko komunistično slavlje, na katerem je govoril znani prvak in poslanec Longo. Tudi on je obravnaval tržaško vprašanje in zavrnil, da bi ustanovitev Svobodnega tržaškega ozemlja zagotovila nacionalno (italijansko) bodočnost njegovega prebivalstva, ga torej ohranila italijanski naciji.

Jasno je, da imajo vsi italijanski kominformisti, tisti v Italiji in tu v Trstu, namen, spraviti vse Svobodno tržaško ozemlje »nazaj domov«, v Italijo. To bi bil njihov veliki zunanje-politični uspeh, ki bi jim naj pridobil toliko pristašev in naklonjenosti v Italiji, da bi jim pripomogel na oblast. Njihovi nameni se v bistvu prav nič ne razlikujejo od namenov De Gasperija, Pella, De Marsanicha, Bartolija in De Castra.

Ob tem naj bi se zamislil vsak pošten slovenski kominformist. Naj ne zapira oči in si tišči ušes pred stvarnostjo. Inteligentno naj začne analizirati politiko, ki jo vodi italijanski kominformisti glede Svobodnega tržaškega ozemlja, pa bo videl, da se v bistvu ne razlikuje od fašistične.

VESTI z GORIŠKEGA

Vsaka krivica se maščuje

Prisegli sta zemlja in voda, priseglo je tudi nebo...

Cloveku se kar gabi, ako opazuje licemersko gajenje pravic človeka in narodov od strani tistih, ki bi jih morali prvi spoštovati in uveljavljati kot najvišji in najsvetejši zakon, čigar rušitev predstavlja pravcati zločin v svetu, ki ga usoda in zgodovina maščujeta nad posamezniki in narodi, ki so ga zakrivali, pa tudi nad njihovimi nasledniki in potomci, kajti pravični razvojni red se v svetu ne sme kršiti.

Primeri krivic, ki jih je zgodovina popravila, so na primer tudi sledeči. Nemški križarji so v srednjem veku, pod krinko širjenja krščanske vere, prodirali na Poljsko in jo osvajali, zaslužnoljivo, teptali in raznarodovali. Vso Pomeranijo in še preko nje so na ta način nemški krščanski vitezi zavzeli in Poljake potiskali proti vzhodu.

V zadnji vojni je zgodovina Poljakom to krivico vsaj delno popravila!

Velika Britanija, Francija in Italija so si večinoma s silo utirale pot v kolonije, češ da morajo širiti omiko in divjim plemenom pomagati do samostojnega in neodvisnega državnega življenja.

V resnici pa so v veliki meri, in le z malimi izjemami, iskale le svojo gnotno korist, zemljo in udobnost. In namesto da bi tista plemena in narode učile omike, samostojnega upravljanja svojih zemelj in kulturnega ter gospodarskega napredka, so jim kratile najosnovnejše človeške pravice!

Danes se tudi te krivice maščujejo in plemena in narodi se v kolonijah s silo upirajo in iščejo pot v svobodo, ki se vselej in povsod izkazuje kot najdragocenejša blaginja človeškega rodu!

Najzgovornejši primer popraviljanja takih krivic pa nam nudi zgodovina Italije same, ki je v zadnji vojni morala popraviti bližnje in daljne krivice.

Beneška republika je nosila na to stran Jadrana svojo somiko in maše prednike tirala v sužnost in jih priklepala na galeje, kjer so od utrujenosti in izčrpanosti pomirali. Njihove mušeniške kosti pa so polnile sinji Jadran, ki jim je večni grob.

Z zvijačo in s krivično silo si je Beneška republika utirala pot v kraje na to stran Jadrana, ki ji niso nikoli pritikal. Italija pa je za njo povzela njene pravice in še danes sili v kraje, ki ji ne pritečejo!

Ze leta 1898 je vdrila v Abesinijo in pozneje v Tripolitanijo. Le-

ta 1935 se je zopet vrgla na Abesinijo z orožjem!

Grozodejstva, ki so jih nekateri italijanski vodje uganjali nad tistim ljudstvom, so odjeknila v svetu, ki se je zgrozil nad takim divjaskim početjem.

Prva je Italija leta 1935 napadla Abesinijo in ko je prišla v njeno glavno mesto Addis Abebo, je bil tam izvršen bombni atentat na kraljevega namestnika Grazianija. Atentat ni povzročil nobene žrtve in škode.

Kdo ga je pripravil, se še danes ne ve!

In vendar je Graziani izdal ukaz, s katerim je za šestindeset ur vse tamkajšnje Abesince jh izven zakona. V tem času so jih na ta način pobili okrog dvanajst tisoč!

Italijanski poveljnik v Cirenajki je približno leta 1930 spravil skoro vse tamošnje ljudstvo v koncentracijsko taborišče. Slo je menda za 80 tisoč duš, otrok in žensk, mladih in starih, zdravih in bolnih.

Ker so tem revežem Egipčani pošiljali živeč in drugo nujno pomoč, je italijanski poveljnik ukazal obdati vse ozemlje z bodočo žico in ga z vojaštvom zastraziti.

Ni čuda, da je to ljudstvo z vsem gnevom zasovražilo Italijo in se ji na vse močje načine upiralo. Te podatke smo posneli tudi iz italijanske povojne literature. So namreč tudi med Italijani plemeniti moške visoke kulture in pravičnosti, ki ne prenesejo krivice. Če bi take sile vodile italijanski narod, ki ima v sebi droje zdrave demokratičnosti in miroljubnosti, bi do mirnega sožitja in plodnega sodelovanja med Italijani in Slovani prišlo prav gotovo.

Danes Italije v Tripolitaniji, Cirenajki, Abesiniji, Dalmaciji, Istri in Julijski krajini (razen Gorice in okolice) ni več! Ona je bila vdrila tudi v Jugoslavijo pod krinko iskanja življenjskega prostora in širjenja somike. In je propadla!

Obstaja torej zakon v svetu, ki maščuje krivico nad sočlovekom! Ta zakon je močnejši od vsakega zakona, ki si ga posamezniki in narodi z zvijačo ali s silo postavljajo!

Ta zakon je večni in nosi ime: P R A V I C A !

Najhujše v svetu pa je še to: da cerkvena oblast takih zločinov ne pobija odločno in z vso strogostjo besede in dejanja.

Abesinci so tudi oni kristjani. So koptske krščanske vere! Pa niso rimski cerkveni voditelji obo-

roženega napada nanje obsodili in se mu uprli!

In ko se je Graziani vrnil iz Abesinije, ga je sam papež sprejel v posebno avdienco, kar je za Grazianija in za javnost veljalo kot počastitev vojskovodje, ki je zavzel Abesinijo! Za tisoče nedolžnih po vojni poklanih Abesincev niti besedice pomilovanja!....

To zadržanje najvišje cerkvene oblasti je samo primer v verigi drugih, ki se navadnemu zemljaku zdijo nekam čudni, ko pa evangelij in krščanski nauk drugače učita!

To smo napisali, ker želimo pribiti dejstvo, da se najvišja cerkvena oblast niti ne zmeni, da bi se stavila na stran spoštovanja in uveljavitve mirovne pogodbe, kar se tiče Svobodnega tržaškega ozemlja in pravic Slovencev v Italiji.

Prav te dni je tržaški škof Santin, kot poroča »Messaggero Veneto« od 15. t. m., rekel, »da čuti živno zadovoljstvo za močan in zelo plemenit govor ministra Pelle, da

je v srcu potolažen, ker je Pella rekel, da je rešitev tržaškega vprašanja neodložljiva.

Škof Santin misli namreč na rešitev tržaškega vprašanja z zopetno priključitvijo STO-ja k Italiji.

Kako naj pri takih izjavah slovenski in sploh independentistični verniki in Tržaškem svojega škofa cenijo in mu zaupajo? Raje bi se bil, kot škof, vzdržal ali pa govoril z ljubeznijo do vseh!

Pa bo koncem vseh koncev le PRAVICA zmagala, kajti slovenska narodna pravi, da sta zemlja in voda prisegli, da je tudi nebo priseglo, da mora biti vsak zločin odkrit, vsaka krivica poravne nana!

V neki goriški cerkvi je v nedeljo 13. t. m. italijanski pridigar vneto zavračal »nasilniški govor, ki ga je Tito imel na Okroglici. Ta gospod pa ni istočasno obsodil tudi nasilniških govorov in nasilnih dejanj tistih, ki so z orožjem bili napadli Jugoslavijo, jo pustili in njeno ljudstvo trpinčili in mučili ter dali povod za »nasilniški« Titov govor! Niti ni ta pridigar zahteval spoštovanja naših pravic od strani demokrščanskih oblasti. In naš ubogi človek in vernik naj išče pravico in tolažbo pri takih duhovnikih!

S seje obč. sveta v Števerjanu

V nedeljo 13. t. m. se je pod predsedstvom župana g. Cigliča vršil seja števerjanske občinskega sveta, na kateri so najprej odobrili znesek za razna izplačila, med temi tudi za nov pisalni stroj. Nato so odobrili županovo plačo v znesku samih 4.000 lir na mesec, kar gre županu g. Cigliču v posebno čast. Saj zgubi za upravljanje občine toliko časa, da ga borih štiri tisoč lir na mesec prav gotovo ne odškoduje za ves trud.

Potem je svet prešel na razpravljanje raznih nujnih vprašanj, kot so: imenovanje komisije za stavbena dela; izpolnitev odbora za občinsko pomoč revežem v okviru socialnega skrbstva; ureditve števerjanskega pokopališča; ureditve občinskega inventarja; imenovanje občinskega pravnega sodnika.

Iz gornjega poročila vidimo, da se je števerjanski občinski odbor pod predsedstvom novega župana g. Cigliča resno in marljivo lotil dela v občo korist vsega prebivalstva.

Vse obravnavane in načete zadeve so stvarnega in nujnega pomena. Med temi je važno imeno-

vanje pravnega sodnika, in se čudimo, da ga pristojna oblast po treh letih samostojne števerjanske občine ni še imenovala, kot to zahteva zakon in splošna korist ljudstva.

Skoda, da ni še prišla na razpravljanje tudi zahteva prebivalstva, da vozi Ribijeva koriera do Dvora, ki je nekako središče občine, in na vsak način zelo prikladen kraj za avtobusno postajo. Ze pred letom je Kmetstvo-delavska zveza nastopila pri Ribijevem podjetju s prošnjo za to postajo. Obljubo pa podjetje vendar ni še izpolnilo. Zato svetujemo, da se tudi ta želja občinarjev izpolni.

SOCIALNA VPRAŠANJA

Stavkovno gibanje v predilnicah

V ronški in podgorski predilnici je stavkovno gibanje delavcev in delavk, katerega podpirajo tri sindikalne organizacije, in sicer: CISL (Italijanska konfederacija svobodnih sindikatov), UIL (Italijanska delavska zveza) in Camera del Lavoro (Zbornica za delo).

V proglasu, ki so ga te tri organizacije izdale na delavstvo, pravijo, da gre za protest pol milijona predilniških delavcev in delavk vse Italije proti industrijem, ki nečesto sprejeti sledeče upravičene zahteve: obnove splošne državne pogodbe z ekonomskimi in normalnimi priboljški; ukinitve odpuštev; izplačilo integralnega zaslužka.

Organizacije trdijo namreč, da so plače predilniških delavcev nižje od vsake vrste drugih delavcev; da so možni še drugi odpusti od dela, ker nameravajo industriji znižati delovni urnik in povečati število statev na vsako delovno silo, kot so že storili v Ronkah, kjer so število statev na delovko povišali od 16 na 20.

Gre torej za resno zadevo, ki se tiče pol milijona delavcev v državi, in kruha zanje in za njihove družine.

Upamo in želimo, da se najde pravičen sporazum, ki naj ne prizadene niti ene niti druge stranke v sporu.

Začetek šolskega leta

Pouk na nižjih srednjih in trgovsko-obrtnih šolah se prične 3. oktobra; na ostalih višjih srednjih šolah pa 12. oktobra.

Upokojenci socialnega skrbstva

Pretekli teden so zborovali upokojenci Socialnega skrbstva in razpravljali o zdravniški oskrbi ter o povišanju pokojnine. Svoje utemeljene zahteve so poslali ministrstvu za delo v Rim. Pričakujejo povoljne rešitve svojih upravičenih zahtev; v nasprotnem primeru se pa nameravajo poslužiti vzajemnostne pomoči ostalih delavcev.

„NEIZVEDLJIVI“ PREDLOGI

»Ker oni« vsako reč prav predvidijo, kako da bi bilo »bolj prav«, tak imam tudi jaz željo nekaj besed z njimi« govoriti, in imam upanje, da bodo moje želje izpolnili. V znanosti takih misli, ki jih je pred dobrim stoletjem, in sicer dne 5. julija 1851 v pismu naslovil slovenski rojak, selški župan Pavel Smid, na kranjskega glavarja, sem pred nekoliko tedni stopil do našega gospoda župana, kateremu sem predložil, da bi v duhu demokratičnih načel blagovolil poskrbeti:

1) da se na pročeljih šolskih stavb v Gorici, kjer se nahajajo slovenski učni zavodi, postavijo tozadevni dvojezični napisi (v italijanski in slovenski), kot jih imajo v okoliških vaseh slovenske osnovne šole;

2) da bi se ustanovil na občini poseben urad, ki bi obravnaval zadeve slovenske manjšine v Italiji in ki bi bil v stalnem stiku z višjimi vladnimi oblastmi.

Slovensci v Italiji želimo svojim bratom na Svobodnem tržaškem ozemlju, da pridejo do polne zmagave v njihovem odločilnem boju za ohranitev Svobodnega tržaškega ozemlja in da nikoli več ne padejo pod trdo tujevo peto!

Mučeniška smrt naših junakov iz Bazovice, na Opčinah, na goriškem gradu in povsod na Primorskem bodi poročstvo za vašo neodvisnost in za napredek človeštva, dragi naši bratje na Tržaškem!

Gospod župan me je prijazno sprejel. V njegovih očeh je odsevala sama dobrota, a med pogovorom je izrazil mnenje, da so gornji predlogi z ozirom na dane razmere neizvedljivi. Omenil je tudi, da naše časopisje dostikrat po nepotrebnem in neupravičeno napada.

Kakor me je prijazno in ljubeznivo sprejel, tako sva se z gospodom županom tudi prijazno in ljubeznivo razšla.

Ko sem nato nekoliko premišljeval, sem se spomnil knjige velikega napolitanskega pisatelja, Gian Battista Vica: »Principi di una scienza nuova intorno alla comune natura delle nazioni«, spomnil sem se tistih naših bratov, očetov in sinov, ki so se borili in padali tam v Afriki, ob rtiču Bon-a, v daljni abesinjski zemlji in drugod, ramo ob rami z italijanskimi tovariši, ravno tako italijanskimi državljani. A spomnil sem se tudi oglasa, ki ga je prvi guverner Julijske krajine, general Pettiti di Roretto, izdal in dal po vseh hišah nalepiti in raztrositi v slovenskem jeziku:

»Slovani (Slavi)! Italija, ta močerna država s svojo veliko svobodo, vam bo dajala iste pravice, kakor svojim državljanom. Da vam šolstvo v vašem jeziku, in to v veliko večjem številu nego je bilo v Avstriji. Varovali vam bomo vašo vero, saj je to katoliška vera, vera vse Italije. — Slovani, bodite prepričani, da bo Italija skrbela za svoje državljane, pa naj bodo ti katere koli narodnosti!

In dalje sem se spomnil besed, ki jih je po pogodbi v Rapallu med Jugoslavijo in Italijo leta 1920

govoril grof Sforza v italijanskem parlamentu:

»Mi damo Slovincem v uporabi njihovega jezika in v razvoju njihove kulture polno svobodo. Novi državljani se bodo mogli srečno šteti, da pripadajo državi, ki bo v zavesti svoje civilizacije, ki na svetu nima vrstnika, skrbno čuvala nad njimi.«

Tudi bivši kralj Viktor Emanuel III. je v prestolnem govoru 11. junija 1921, ko so slovenski in hrvaški zastopniki prvič prestopili prag italijanskega parlamenta, zagotavljal popolno enakopravnost in svobodo.

Upam, da mi gospod župan ne zameri zaradi mojega pisanja. Mislim, da ni ne napadalo, ne neupravičeno.

Dr. Karol Birsa
slovenski obč. svetovalec
v Gorici

Opomba uredništva: Kot beremo iz poročila g. svetovaleca Dr. Birse, se je g. župan pritožil, da naše, to je slovensko, časopisje dostikrat po nepotrebnem in neupravičeno napada. V kolikor nam je znano in v kolikor se »Demokracije« tiče, vemo samo to: da slovensko časopisje, in z njim »Demokracija«, brani pravice slovenske manjšine pred krivičnim zadržanjem in ravnanjem, kot sta na primer prav ona od župana dr. Bernardisa, ki ne dovolji niti dvojezičnega napisa na slovenskih šolah!

Tudi kominformisti za ohranitev STO

V nedeljo 13. t. m. so v Milanu imeli svoj praznik italijanski kominformisti. Njihovo glasilo, »L'Unità«, trdi, da jih je prišlo z vseh krajev Italije kar 500 tisoč. Kominformiste je nagovoril Togliatti, ki je povedal, da stoji kominformisti na strani Mirovne pogodbe in zahtevajo, da se izvede njena določila tudi kar se tiče Svobodnega tržaškega ozemlja.

Ze v ponedeljek popoldne 14. t. m. so goriški kominformisti dali na zidove rdeče lepake z isto izjavo, da je treba spoštovati Mirovno pogodbo in ohraniti Svobodno tržaško ozemlje.

Istega mnenja so, kot pišejo listi, tudi Nennijevi socialisti. Skupaj so eni in drugi odnesli na junjskih volitvah 9 milijonov 162 tisoč glasov. To pomeni, da je nedeljsko Pellovo upanje, da vsi Italijani zahtevajo rušitev Mirovne pogodbe in odpravo Svobodnega tržaškega ozemlja, ki naj bi ga priključili k Italiji, šlo po vodi že v istem hipu, ko je v Rimu svoje upanje izražal!

IZ DOBERDOBA Škoda naliva

V četrtek 10. t. m. je bil tudi v doberdobski občini izredno velik naliv.

Naliv je poškodoval poti in poljske nasade. Tu pa tam je voda izkopal več kot meter globoke jame, in jezero je naraslo za kake tri metre.

Veliko škodo trpijo tudi kmetje, saj jim je voda uničila precej pridelkov.

Ne pretiravamo, če trdimo, da se vsa škoda, ki smo jo imeli v doberdobski občini, cenil na milijone lir.

Naš župan je takoj izdal poziv

GOSPODARSTVO

K TRGATVI

Cez par tednov bomo zopet imeli trgatve — tega najlepšega dogodka za vsakega kmeta in tudi za mnoge, ki pohitijo k svojcem in se sprostito tam po poljih in pojejo in vrisikajo, da se razlega naokoli!

Kmet pa se mora za trgatve temeljito pripraviti, ako hoče, da bo božja kapljica razživljala srce in dušo!

Predvsem moramo klet očistiti in zidovje pobelbiti z apnenim beležem z dodatkom nekoliko modre galice kot razkužilo. To opravimo z navadno škropilnico.

Posebno pazno pa moramo posvetiti sodom. Osnažiti jih moramo zunaj in znotraj; zunaj operemo sode in pustimo, da se posušijo. Nato prevlečemo les z lanenim oljem, obroče pa s črnim ali rdečim lakom. Ako so sode v notranjosti dobre duha, jih samo poparimo z vrelo vodo, ki ji dodamo nekoliko sode za razkužilo in jih nato dobro izperemo. Če pa je sod plesniv, ga najuspešneje popravimo, če izbjemo eno dno ter ga v notranjosti očistimo.

Nato ga dobro namrgamo, potem vložimo zopet izbito dno, ga nato zaviniamo z vrelo vodo, ki ji dodamo nekoliko tropin. Če je sod cikast, to je kisel, ga bomo zaparili z vrelo vodo, ki ji dodamo 1-3 kg sode na 30 l vode, kakor je pač sod več ali manj kisel. Taka količina vode zadostuje za 6-7 hl vsebine sode. Pranje s sodo moramo ponoviti v drugič in tudi v tretje, dokler kislina popolnoma ne izgine. V prodaji je tudi sredstvo »Sanatona«, ki služi za čiščenje sodov, kakor tudi za razkisanje in za odvzem plesnivosti. Kako se to sredstvo uporablja, je razvidno iz navodil, ki so priložena. Ako bomo rabili »Sanatona«, moramo nato sod zaviniti, ker ostane drugače preveč zapušta.

Stiskalnico operemo in nato vse železne dele, ki pridejo v dotik z mostom — to je pod in vijak do zobovja — prevlečemo z belim lakom, ker bi drugače most in nato vino počrneli zaradi rje na železu. Ako za maščenje uporabljamo miln, moramo valjarje tudi prevleči z belim lakom.

Ko smo vse to pripravili, bomo začeli s trgatvijo. Kdaj? Grozdeje je zrelo, kadar peceelj oleseni in listje spreminja barvo od zelene v zeleno-rumenkasto ali zeleno-rdečkasto. Trgati ne smemo, dokler je na trti še rosa ali mokrota od dežja. To pa zato, ker bi drugače most izgubil na sladkorju. Da bomo ohranili most in pozneje vino zdravo, moramo skrbeti ob trgatvi; da preprečimo razne bolezni, zlasti vlečljivost in grenkoba (»sagro-dolce«), moramo skrbeti, da most popolnoma povre. To dosežemo z dodatkom 5-10 gr bisulfit ali 20-25 gr žveplenokislega amonjevega fosfata na 100 kg grozdeja ali mosta. Ako stavimo na grozdeje, bomo med dnevom v dveh-treh obrokih trosili na grozdeje v čeber, v most pa dodamo, ko je sod poln. Zlasti za mrzle kleti je bolj priporočljiva uporaba žveplenokislega amonjevega fosfata, ker to pospešuje vrenje. Vso prašeno moramo dodati mostu, ker le na ta način nam damo vse potrebno za ohranitev in okus vina. Sode napolnimo z mostom do kakih 15-20 cm pod vrh, nato za našim neprodušno z vrelo pilko, ta slednja mora biti seveda vedno polna vode. Vina, ki se pustijo kipeti »po staremu«, brez pravih pilk, so bolj nagnjena obolenjem.

Če se hoče pa ohraniti most sladkega za takojšnjo uporabo — sladka rebula! — bomo sod samo za žveplali z enim azbestnim trakcem na 3-4 hl, ne da bi mostu dodali kaj drugega.

Nacionalizem v Val d'Aosti

Pred časom je redno izhajal zanimiv časopis »Augusta Praetoria«. Imel je nalogo, da ne opisuje le preteklosti tega zanimivega obmejnega področja, ampak tudi posebnosti njegovega narečja. Regionalni patriotizem ima povsod, kjer koli se pojavlja, svojo simpatično črto, čeprav bi tudi neke trditve o tem področju zvenele nekam neobičajno.

Toda tisto, kar predstavlja praznoprav najprejeteljivejšo stran dela, ki ga je napisal Jules Brocherel, »Le patois et la langue française en Vallée d'Aoste«, v založbi Victor Attinger, Neuchatel 1953, je prikaža borbe za ohranitev domačega francoskega jezika.

Vse do l. 1860, t. j. dokler je francoska Savoja bila sestavni del Piemonta in kraljevine Sardinije, je obstajal v Aosti francoski zavod »Collège d'Aoste« in njegova zrelostna spričevala so odpirala pot na univerzo. Od leta 1860 dalje je pa nastala prava gonja proti francoskim šolam in proti uporabi francoskega obsevalnega jezika. Zavod v Aosti so skrčili na tretjerazredno gimnazijo, tako da so bili boljši krogi prisiljeni svojih dečev pošiljati v italijanski srednje šole. Tedaj so ukinitvi poučevanja v francoščini na vseh osnovnih šolah. Prebivalstvo se je začelo proti temu upirati. Zakon o ukinitvi francoskega učnega jezika so morali zato preklicati.

L. 1873 je italijanska vlada dovolila, da so francoski jezik na učiteljskih poučevali dve uri ted-

sko. Na vseh osnovnih šolah so pa namestili učiteljice, ki niso znale francoskega jezika.

L. 1880 so prepovedali vlaganje francoskih spisov na sodišču Aosti, kot so to dopuščali dotlej. Brocherel zgovorno opisuje duševno trpljenje, kateremu so bili izpostavljeni Francozi v Aosti.

Knjiga je po sodbi »Neue Zuercher Zeitung«-a od 4. t. m. pretresljiv dokument časa (»ein erschuetterndes Zeitdokument«).

In vendar so Francozi po svojem latinskem poreku sorodni Italijanom. In res čudno, da je pri njih enako kot pri nas tako močno razvit »viktimizem«, kakor temu pravijo Italijani.

In čudno je tudi, da tudi tam Francozom niso prav nič koristile velikodušne odredbe italijanskega manjšinskega sistema, čigar blagodati tudi nam italijanska oblastva v Gorici toliko hvalijo.

Delavci v Braziliji

Braziliska vlada je sklenila, vpo-klicati določeno število tujih strokovnih delavcev. V poštev prihajajo predvsem: kmetki traktoristi, tiskarji in stavec, stavbeni strokovnjaki, strokovnjaki v lesni industriji in električarji ter razni mehaniki.

Sprejemajo samo može in fante od 25. do 40. leta starosti.

Kogar ta izselitev zanima in ima potrebne pogoje, naj se čimprej zgleda na Uradu za delo v tujici Crispi.

Na šolskem razpotju

II.

Imam dva bratrance, ki sta obiskovala slovensko solo Ciril-Metodove družbe pri Sv. 'akouu. V go- bno razizma sta se tega kesala, ces da bi jama bilo laze napredovati v zivljenju, ko bi imela izpriceva- lo italijanske šole. To sta pa je domnevala, dokaza za tako zapo- stavljjanje ni bilo nobenega. Pač sta morala prikrivati slovensko govorico, kadar so agenti kvestu- re pri sosedih poizvedovali o ob- cevalnem jeziku v družini mojih dveh bratrancev. Toda tako se je godilo takrat vsem Slovincem, pa naj so imeli slovenska, italijanska ali nemška izpricevala.

Slovenski občevalni jezik je bilo treba res vsem prikrivati, zaradi slovenskih izpriceval in mladosti pa ni bil nihče zapostavljen pri zaposlitvi, ker delodajalec ne iz- bira nameščencev po političnem merilu, ampak po sposobnosti kan- didata in po svojih koristih.

Moja bratranca sta imela tudi v fašistični dobi zaposlitev. V letih krize sta se sicer izselila za nekaj let v Argentino, toda ne zaradi slovenskih izpriceval, ampak zato, ker nista mogla vzdržati konkuren- ce s priseljenimi Italijani iz notranjosti države. Tiste in take konkurence pa niso mogli vzdržati niti pravi italijanski Tržčan, čeprav so imeli italijanska izpricevala.

Po več letih sta se bratranca vr- nila iz Argentine in dobila spet v Trstu stalno zaposlitev. Sloven- ski jezik sta močno zanemarila. Toda že proti koncu zadnje vojne so se razmere v Trstu tako zaobr- nile, da sta se oba začela kesati, da ne obvladata več dobro sloven- ščine, ki ni jima spet dobro služi- la pri njunem delu. L. 1948 — po trojni izjavi — sta spet mislila, da je potreba po znanju slovenščine pokopana. Pa glej spaka! Enemu teh dveh se je primerilo, da je me- njal službo. V njej ima priliko za razne postranske zasluge. Ko sem ga pred kratkim srečal, mi je spet obžaloval, da mu marsikatera kup- čija izpodletí, ker ne zna več do- bro slovenščine. Drugi bratranec ima državno službo in v njej res izhaja brez znanja slovenščine, to- da tudi on ima ob nedeljah po- stranske posle, pri katerih bi mor- al večkrat govoriti tudi sloven- sko. Zal je svoj materin jezik že preveč pozabil.

Ta dva bratranca imata sestro, ki je kajpak moja sestrična. Zna- nja slovenščine je ohranila več kot oba brata. Zena je dobila vseeno, in celo — Italijana. Ko se je poročila, je mislila pokopati svoj materin jezik. Zdej je vdova. Vojna pokojnina je premajhna, vr-

gla se je v drobno kupčijo in pri- njej potrebuje v nemajhni meri tudi znanje slovenskega jezika, ki se ga k sreči tudi lahko posluži- je, ker ga ni pozabila.

Tako so se ti moji bratrance, ki niti niso stari, nekaterikrat kesali, da so bili nekoč obiskovali slo- vensko šolo, še večkrat pa so ob- žalovali, da se niso v slovenščini bolj izsolali. Tako je bilo do dan- es. Kolikokrat pa se bodo enega ali drugega pokesali v bodočnosti, ne morem vedeti, ker anisem pre- rok, ne prerokov sine. To pa mi- ro lahko povem, da, kdor danes poseča slovenske šole, ne bo nikoli tega obžaloval, niti ne trpel škode, ampak kvečjemu imel dobiček od tega.

Iz slovenskih šol bo prinesel so- lidno znanje slovenščine in čisto zadostno znanje italijanskega jezi- ka. Kadarkoli in kjenkoli bo iskal službe, bo lahko trkal na dvojna vrata: ali na italijanska ali na slo- venska, lahko bo iskal zaposlitev v Milanu ali v Ljubljani, v Trstu bo lahko posloval z Italijani in z jugoslovanskim zaledjem. Kaj pa- če se kdaj povrnejo fašistični re-

žimi in policijsko preganjanje Slo- vencev in slovenščine? Če se faši- zem povrne, ne, tedaj bo pa treba začeti pogovor ne s slovenščino in ne z italijansčino, ampak s puško.

O tem smo si menda vsi edini — ne le Slovenci, ampak ves svet.

Primer, ki sem ga opisal, doka- zuje, kako se lahko v dobi ene sa- me mladosti razmere večkrat spre- menijo v prilog enemu in drugemu jeziku.

Kdo more reči, da se ne bodo razmere na tej spomni točki trža- škega zaliva nič več spremenile v korist slovenskemu jeziku in torej v prilog slovenskim izpricevalom? Če pa kdo misli, da bo komu za- dostovalo tisto skromno, pomani- kljivo znanje slovenščine, kolikor je vsebuje tržaško narečje, še bridko moti! Če boš hotel kdaj po- slovati z zaledjem, ti ne bo zado- stoval besediak sejmskih prodaj- alk ob Kanalu in ne boš mogel posloovati pri tranzitem jugoslo- vanskem prometu ali pri kupčijah s Slovenijo v spakedanem nareč- ju potujočih šoferjev iz Starega mesta.

(Nadalj. bo sledilo) S. A. Z.

Po starih stopinjah

Po veliki pajacadi treh italijan- skih divizij, ki jih je g. Pella po- slal na Sočo, ves italijanski tisk moleduje in krivi hrbtenice pred zavezniki, predvsem Američani, ki naj sedaj novo vlado izveljejo iz štamastike.

Predno so rimske fanfare zatro- bile »pohod na mejo«, se seveda nihče ni spomnil, da bi bilo mor- da le pametno, posvetovati se z zavezniki. Kaj še, saj so vendar »strokovnjaki ob gostilniških omi- zjih« popapali z veliko žlico vso svetovno politiko in strategijo. Pri vsem tem so iredentistične skrivljene hrbtenice še predrzne in prepotentne. Zavezniki so na la- stni koži okusili vso resnico pa- ničnih kričočev, ki so jim Nemci nadeli že pred petdesetimi leti po- vsem ustrežajoči pridevek. Ze za- to in tudi zaradi Adenauerjeve zmage je današnja Italija po njeni lastni krivdi izgubila vsako pom- embnejšo težo v mednarodni poli- tikki. Pridobila si jo bo ne s kri- čavostjo, še manj z grožnjami in prepotenco, pač pa s treznostjo in realnostjo.

Zaenkrat pa stopica še vedno po starih stopinjah.

Njihove utemeljitve

Ne bo brez koristi, če premotri- mo, s kakšnimi razlogi si italijan- ski tisk prizadeva, da bi zmanjšal utemeljitve, ki jih je v svojem zadnjem govoru izrekel Tito.

Augusto Guerriero si je glede tega prizadeval 8. t. m. v »Corrie- ru della Sera«.

Zanj je glede tržaškega vpraša- nja merodajna samo in izključno tristranska izjava od 20. marca 1948. Tri podpisnice izjave so se, po njem, obvezale, da celotno Svo- bodno tržaško ozemlje izroče Ita- liji, in sicer za vso bodočnost. Ita- lijane pri tem seveda prav nič ne moti dejstvo, da je usoda te izjave vezana na pristanek Sovjetske zveze, ki ga je pa ta 20. aprila 1948 odločno odbila. Italijane s pravne strani tudi ne moti, da Ju- goslavija zase pravne obveznosti iz izjave ne priznava. Razen tega pa obstoja tudi londonski proto- kol, ki je »priporočala« sporazum in dogovor med Italijo in Jugosla- vijko kot daljnji pogoj izvršnosti izjave. Vrh tega pa obstoja še dejstvo, ki s pravne strani tudi ni brezpomembno, da je Italija ta po- goj sprejela in da je dosledno te- mudru sčasom trikrat začela nepo- sredna pogajanja o bodoči usodi Svobodnega tržaškega ozemlja, o čemer je govoril sam Pella.

Ta pogajanja so, kakor se da razumeti iz poročil tedanjega ita- lijanskega zunanjega ministra Sfor- ze, dovedla že do zelo konkretnih uspehov.

V tretjem tozadnevem razgovo- ru 25. julija 1951 so z jugoslovans- kih strani izrekli pripravljenost, da bi Trst in področje A z manj- šimi spremembami prepustili Ita- liji, da Italiji odstopijo pretežno italijanski del področja B, medtem ko bi bujski okraj pripadel Ju- goslaviji; Jugoslaviji bi Italija med drugim tudi zamajala posebne pravice glede uporabe tržaškega pristanišča. Vse to naj bi bila po objavah ministra Sforze Jugosla- vija ponudila Italiji. Toda italijan- ski vladi so bile te ponudbe prek- skromne in jih zaradi tega ni sprejela.

Guerriero se čudi, da je Tito, potem ko je bil že pripravljen od- stopiti in Trst priznati Italiji, od- stopa zdaj od tega svojega stališ- ča. Zanj imajo torej tudi ponud- be, ki jih niso sprejeli (kadar gre za italijanske koristi) časovno ne-

omejeno obvezno moč, medtem ko ves svet ve, da nesprejete ponud- be izgube vsako pravno veljavo.

V istem »Corriero della Sera« od 6. t. m. so naglaševali, da ima izjava od 20. marca kot pogoj so- giasje prebivalstva Svobodnega tr- žaškega ozemlja. Vendar to sogla- šanje zaradi italijanskih volilnih manipulacij doslej ni moglo priti do neizpodbitnega izraza. Ta bi- stveni pogoj izjave 20. marca to- rej vse do današnjega dne ni iz- polnjen, in sicer ni izpolnjen za- to, ker z italijanske strani nepre- stano motijo izraz ljudske volje s tem, da domače volivce izključu- jejo, namesto njih pa dovajajo tu- je, s čimer ustvarjajo umetno ve- čino za Italijo.

Guerriero očita Titu, da noče pristati na plebiscit. Ta očitek ni opravičen in je v protislovju s Ti- tovim izjavami. Tito je namreč izjavil, da na plebiscit, kakor ga postavljajo Italijani, nikakor ne more pristati. Tudi bivši belgijski ministrski predsednik Huysmans je na osnovi uradnega preučeva- nja tega področja prišel do istega zaključka.

Titu naposled zamerjajo, da za- hteva priključitev slovenskega de- la področja A k Jugoslaviji. Nam ni jasno, kakaj Jugoslavija ne bi smela zase zahtevati slovenskih krajev, ko Italija zase zahteva ne le pretežno italijanskih krajev. Mi sploh ne vidimo razloga, zakaj naj bi privica samoodločbe veljala za Trst, ne bi smela veljati pa za na- šee slovenske občine, kot je na pr. nabrežinska, zlasti še, ker ta ni kot Trst narodnostni otok, ampak je skozi stoletja prirodno izhodiš- čee Slovenije na morje.

Tisto, kar predstavlja bistveno značilnost italijanske taktike, je, da skušajo spraviti tržaško vpra- šanje na raven obmejne spora med Italijo in Jugoslavijo. Italia- ni nikakor nočejo slišati o tem, da je Trst pristanišče in da je to pr- stanišče s pristanom Tržčanov iz- gradilo zaledje, ki je zanj nosilo stroške, in da je pripadnost Trsta donavskemu zaledju s politične strani neobhodno potrebna za o- hranitev evropskega ravnotežja. Njim je očitno vseeno, če bi v Srednji Evropi zopet prevladala Nemčija namesto podonavskih držav, da se gospodarsko področje Hamburga na škodo gospodarske- ga področja Trsta širi in da bi Trst postal Gorica, mrtva točka, in da bi v tem primeru povzročil z zopetno priključitvijo Avstrije k Nemčiji tretjo svetovno vojno.

Toda če vsega tega Italija noče uvideti, morajo po sedanjih nezah- nih spremembah spoznati nemo- gne sile. Italijansko vsiljevanje na- sproti zahodnim silam, ki pri vsak- em opazovalcu mora napraviti dojem, kot da bi Italija bila večja, Amerika pa manjša sila, ne more torej trajati dalje. Za Američane je spričo današnjega položaja na- stalna potreba, da v občo korist o- hranijo svoj mednarodni ugled.

Zato temu italijanskemu prav- nemu slemopisjuju ne moremo pripisovati odločilne važnosti. Saj dokazuje le lahkomišelnost propa- gande, ki se v svoji zaslepljenosti poslužuje vsakega še tako neresne- ga oprijemališča kot resilne bilke.

Trst ni obmejno področje, kakor sta Koroška ali Posarje, v katerih izid plebiscita nima druge posledice kot pomik meje. Trst je ključ evropske celine! Z vsakim dnem pa postaja prizadevanje, da bi ta ključ evropske celine podredili pohlepu imperialistične propagan- de, ki ni nujmanj resna v izbiri svojih sredstev, vedno bolj težko in za evropski mir skrajno ne- varno.

Teresianopolis je za Italijo

Kavarna Fabris, 8. sept., zvečer

Nehvaležnost je plačilo tega sve- ta.

Cesarica Marija Terezija je da- la zasuti del tržaškega zaliva med Sv. Justom in Skorkljo ter na na- sipu zgraditi novi del mesta. Zato se po njej imenuje Teresianopolis ves trikotnik med korzom in Car- duccijevo ulico. V to cono so se zaradi avstrijske širokogrudnosti v teku dve sto let naselile najrazlič- nejše pasme in vere — Slovenci, Istrski Italijani, Nemci, Čehi, Srbi, Grki, Madžari — in mnogi tuj- cev z Apeninskega polotoka, od koder so Italijani stalno silili v Trst iskat kruha.

Tak kozmopolitski razvoj Teres- ianopolisa še danes izpričujejo štiri cerkve, štirih različnih ver: Sv. Anton za katoliške, srbskopra- voslavna cerkev, grškopravoslavna in protestantska molilnica.

Toda nehvaležni prebivalci — ali njihovi potomci — te mestne četrti so danes zatajili svojo ces-arsko ustanoviteljico z Dunaja.

Ko je v letu Gospodovem 1953 mestni župan, inž. Bartoli, pozval tržaške meščane, naj z zastavami demonstrirajo proti Titovemu pred- logu o internacionalizaciji Trsta, so se iz zelo mnogih pročelnih o- kren prihulile kot glasovnice ita- ljanske trobojnice in je le manjši del stanovanj ostal brez zastav. Razmerje je bilo 51 odstotkov sta- novanj za Italijo in le 49 odstot. proti.

Nekateri nepoboljšljivi sloven- ski šovinisti sicer nočejo priznati te večine, češ da je bila izsiljena, torej da je bilo glasovanje neve- ljavno kakor vsako pravno dejan- je, ki je storjeno pod vplivom sil- ne in strahu. Trdijo namreč, da je vsak uradnik, trgovec, bankir, svo- bodni profesionist tako kontrolir- an in teroriziran od italijanske Nacionalne lige, da se niti ne mo- re brez škode izogniti Bartolije- vemu povelju. Govori se tudi, da število zastav ne predstavlja šte- vila glasovalcev, ker je vsaka ire- denticišča rodbina izobesila tri- krat več zastav kot je družinskih članov — in ker so isti iredentisti izobešali na dveh, treh krajih — na stanovanju v eni ulici, na ura- du ali trgovini v drugi ulici itd.

Takim nergačem in pikolovskim računarjem moramo odločno reči, da je njihova matematika plod ne- nasitnega slovenskega šovinizma ali pa od drugod importiranega in- dependentizma. Ugovor sploh ne prihaja v poštev, ker v Trstu ni niti Slovencev niti independentis- tov. Dejstvo je, da je bilo 8. sep- tembra, ko je sv. Just zavznil pol- dne, 51 oken Teresianopolisa o- krašenih s trobarvnimi »glasovni- camij«. Koliko oseb je vsaka gla- sovnica predstavljala — ali koliko zastav je vsaka posamezna oseba izobesila, se seveda ne da kontro- lirati, ker bi bilo pač neulokano, vtikati se v osebne zadeve svobod- nih državljanov, ko nimamo za to potrebne pooblastila, kot ga ima italijanska Nacionalna liga.

Ce se kdo noče sprizjanziti z izi- dom plebiscita, z »jasno« izraženo voljo glasovalcev, ni treba, da za- radi tega godrnja. Ce noče priča- kati v Teresianopolisu Italije, se lahko izseli v sosedne »dežele«, kjer je imel plebiscit nekoliko drugačen izid. Te »tujce« dežele ni- so niti posebno daleč. Saj sta »za- ledje« in vsa »daljna« slovensko- kmečka okolica dovolj zgovorno odklonila Italijo in se izrekla za internacionalizacijo mesta.

Le pogledjmo!

V Ilirski trdnjavi, ki se danes imenuje Sv. Just in Staro mesto, je imelo komaj dvajset stanovanj in uradov glasovnice za Italijo (in celo škofijski dvorec ni izobesil nihčesar). Mlajša keltska naselbina, imenovana danes Sv. Vid, ni dose- gala niti toliko odstotkov kot Sv. Just. V vsem prostoru med poboč- jem šentjakobskega griča in Sko- ljetoj smo mogli našteti komaj petnajst odstotkov glasovalcev za Italijo. Barkovlje, Rojan, Greta, Kolonja, Skveden, Kolonkovec so okrasili komaj pet odstotkov oken s trobojnicami. Če pogledamo konč- no še najbolj odmaknjeno zaledje, osrčje Balkana, namreč grič Sv. Jakob, je ta na vsej dolgi osred- nji Istrski cesti, polni stanovanj- skih hiš, imel — reči in piši — celí dve italijanski, precej zamaz- zani zastavi. Ena je sremežljivo molela izpod oknic nekje blizu poli- cijske kasarne, druga se je uti- hotapila na svetlo prav nasproti slovenske šole. In pika!

Morda je »Madrepatrija« dobila kaj več pristavov v daljnih zakarpatskih deželah (pradomovina Slo- vancev) kot so Lonjer, Katinara, Ba- zovica s Padričami, Opčine, Kon- tovelj. Uradno poročilo še ni do- spelo. Nismo namreč utegnili od- potovati na lice mesta iskat poro- čil, ker je bilo treba že v samem Teresianopolisu čakati vse do pol- dnevnega zvonjenja, preden so se dali nezavedni meščani prepričati od Bartolijevega poziva.

Za dan priključitve Teresiano- polisa k Italiji je treba pričakovati izselitve opozicionalcev. Njihovo potovanje v tujino k sreči ne bo dolgo. Dve tramvajski postaji da- lje, pa bodo že na gostoljubnih internacionalnih tleh, ki so se prav ob desetletnici italijanske kapitu- lacije izrekla v osemdesetih od- stotkih proti Bartoliju in njegovi »Madrepatriji«.

Tudi slepa kura najde včasih zrno

Komunistični propagandni pam- flet v internacionalni slovenščini se upravičeno huduje nad krepi- mi klobutami, ki jih je mednarod- ni komunizem vtaknil v žep v Perziji in v Maroku. Tolaži pa se s pobožnimi željami, da se bodo časi revolucionarnih konjunktur povrnili in da bodo komunistični zaslužkarji imeli boljše letino, kajti »...zgodovina teče naprej kot reka in je še tako velike ovir- ne morejo ustaviti za dolgo«. Z zgodovino bi se morali ukvarjati zgodovinarji in morda tudi še ti- sti, ki bi se morali iz zgodovinski- ši hđogajanj česa tudi naučiti. Zgrajen komunist pozna oziroma sme poznati zgolj zgodovino ko- munističnih prvakov: z njimi ko- munistična zgodovina pričena in z njimi tudi ugasne. Pa tudi Mar- kovo sv. pismo velja za komuni- sta samo v toliko, v kolikor je šlo skozi filter »zgrajenih pismarjev«, očiščeno vsakokratnih oblastniških dogmatikov. Če bi namreč komu- nistični pamfletist kaj nerodno ote- pa z doslednostjo, kakor da bi mu

bilo res neznano, da se njegov nauk dosledno poslužuje tudi last- nega sovražnika kot priložnostnega zaveznika, kadar mu Kremelj uka- že, da se mora za vsako ceno pri- komolčiti na oblast. Tak prehodni zaveznik je bil tudi Mosadek, naj- večji kapitalist Perzije. Bolj zani- mivo pri vsej stvari pa je dejstvo, da je najkrepkejšo klobuto prejel v Teheranu sovjetski veleposlanik Lavrentijev, ki je najboljši svetov- ni specialist za komunistične državne udare. V Teheranu trdijo, da je po zmagi monarhističnega gibanja napravil samomor. Vseka- kor leži že štirinajst dni v bolniš- nici in nihče ga še ni obiskal. Sovjetsko poslanstvo ne daje no- benih pojasnil, med Teheranom in Moskvo pa se izmenjavajo note o njegovih »boleznih«. Kremelj preti Perziji z najtežjimi represalijami, kar samo potrjuje, kako težka je bila perzijska klobuta za medna- rodni komunizem. Češkoslovaški vzori so pač že davno za nami in se ne bodo nikdar več vrnili, kajti zgodovina teče naprej kot reka...

Izgredi proti Cerkvi v Jugoslaviji

Zadnje dni je spet prišlo do no- vega vala protikatoliških in proti- pravoslavlnih izgredov v Jugosla- vijii.

Pri tem je drhal ranila tri kato- liške škofo in njihove sodelavce ter razdeljala sebeniško semenišče. Ranjeni škofi so subotički škof Bu- danović, banjalški škof Celik in šebeniški škof Banič. Ranjen je bil tudi dr. Marentič, tajnik splitske- ga škofa Bonafacija.

Po Titovem obisku v Splitu, 13. septembra, je množica vdrla v tamkašnje semenišče in ga opu- štila ter škofa Baniča napadla in ga nezavestnega pustila na nje- govem dvorišču.

V Dubrovniku je po komunistih nahuškano prebivalstvo 8. sep- tembra napadlo rektorja katedra- le, mons. Poso, ga napadla in vr- gla v morje, iz katerega so ga ko- maj rešili.

FRANČISZEK JARECKI

POLET V SVOBODO

Sartjal sem o njem in mislil nanj in kmalu sem samega sebe prepričal, da je v tem nekaj nad- naravnega. Prepričal sem se, da bom ta dan bodisi pobegnil ali pa me bodo pri poskusu pobeга ubili. Toliko sem razglabljal o tem, da nisem mogel vzdržati in sem ne- koč pri večerji v restavraciji v družbi nekaterih drugih častnikov — to je bilo le nekaj tednov pred begom — izživalno dvignil kozarec vodke in napil: »Na peti marec! Na srečo se ni nikomur vzbudil sum. Ko so me vprašali, zakaj na- pijam temu dnevu, sem se izgovoril, da čutim, da bo to velik dan: morda se bo kako letalo pri pristajanju razbilo, morda se bo kdo ubil ali pa se bomo morali podati na kak posebno važen polet.

Dne 20. januarja se je zgodila še druga pomembna stvar: dobili smo deset novih lovskih letal. To je bil iz- l'šan model letala MIG 15. Po- veljnik oporišča, ruski polkovnik z imenom Babunov, mi je zaupno povedal, da smo lahko srečni, ker smo dobili ta letala. Samo 15 so jih poslali na Poljsko, a nobeno v druge komunistične države izven Sovjetske zveze. Štiri letala so lo- čili od tistih, ki so bila namenje- na za vežbalne polete in jih na-

menili za trajno pripravljenost, da bi lahko z njimi odbili morebitni »napade« z Zahoda in letali z nji- mi na »križne operacije«. To je bila zame slaba novica, kajti po- menila je, da bodo zasledovali in sestrelili vsakogar, kdor bo skušal pobegniti.

Četrtega marca zjutraj niso bili v načrtu vežbalni poleti, tako sem ostal v svoji sobi. Moj sostanovalec je bil v službi pri enem od štirih pripravljajlnih MIG-ov. Okrog poldnesetih sem vključil radio na postajo »Svobodna Evropa«. Prva stvar, ki sem jo slišal, je bilo ur- radno poročilo v poljščini, ki je povedalo, da je Stalin resno boian. Pozneje sem slišal še več podob- nih poročil britanskega radia in radia Varšave. Ko sem šel v men- zo h kosilu, sem srečal namestnika našega poveljnika — tistega, ki je imel skrbeti za politično vzgojo (vsaka enota ima dva poveljnika- ova namestnika, enega za operacijo in drugega za politične zadeve). Pogledal sem vstran in vprašal: »Ali ste slišali novice?« — »Da,

je odvrnil. »To je strašna stvar.« Nobeden od naju ni omenil Stali- novega imena. Pri kosilu smo tiho jedli, skušajoč zadušiti razburjenje v sebi. Potem sem odletel na kratek vežbalni polet na letalu vrste »Yak«. Pozneje bi bil moral poleteti z MIG-om, vendar je polet od- padel zaradi slabega vremena. To je bila stvar, ki mi je povzročala skrb, ker sem hotel naslednji dan pobegniti. Stopil sem na meteoro- loško postajo, kjer so mi povedali, da prihaja z zahoda »topla fronta«, da je pričakovati slabo vreme in da verjetno prihodnji dan ne bo poletov.

»Jaz pa sem prepričan, da bo jutri lep dan in da bomo lahko le- tala«, sem dejal meteorološkemu častniku in odšel.

Ko sem se vračal domov, sem mimogrede zavil v operacijski štab. Operacijskega častnika ni bilo, verjetno je stekel poslušat po- ročilo o Stalinovi bolezni, kajti vi- deti je bilo, da je tako hitro odšel, da je pozabil spraviti z mize mapo zemljevidov in zakleniti. Zagrabil

sem zemljevid, ki je prikazoval Bornholm in Svedsko. To je bila zares nepričakovana sreča. Ta dan sem bil jaz na vrsti, da bi imel pred moštvo naše enote krepak politični govor. To bo moj zadnji govor te vrste, sem si mislil ali vsaj upal in tako sem sklenil res- dobro govoriti. Razlagal sem jim, da mora biti poljsko letalstvo ved- no pripravljeno, ker je vojna bli- zu. To je bilo v skladu s komuni- stično partijsko propagando. In vnovič sem pozval moštvo, naj sle- di mojemu vzgledu v vseh stvarih. Spomnil sem jih celo na napis, ki visi nad vhodom v polkovni štab v Varšavi — Kola, na letalskem oporišču, kjer sem služboval, pre- den so me premestili v Slubsk. Tam je stalo:

»Piloti častniki! Posne- majte vzgled poročnika Jareckega pri izpolnjevanju svojih dolžnosti!«

Ob šestih zvečer me je štábni častnik, nek Ukrajinec, poučil o naši nalogi naslednjega dne. Bila je preprosta. Odleteti bi morali vzdolž baltskega obrežja do Stet-

lina, se obrniti in se vrniti neko- liko južneje. Pri tem naj bi leteli naravnost preko mesta, ki sem si je davno izbral za točko, od ko- der bi se obrnil proti Bornholmu. To je bil Kolberg, okrog 95 km južno od Bornholma.

Večerja je bila ob osmih: peče- no svinjsko meso, zelenjava, sla- štice in čaj. A želodec se mi je upiral. Nisem se dotaknil mesa in zelenjave, pač pa se mi je posre- čilo spraviti doli košček torte in dve veliki skodelici čaja. Drugi častniki so me kar čudno gledali. Izgovarjal sem se, da imam želode- no kislino.

Ko sem se vrnil v svojo sobo, sem skušal poslušati plesno glasbo neke zahodnonemške postaje, da bi odvrnil svoje misli od namera- vanega pobeга. Ob pol enajstih sem spet telefoniral na meteorolo- škí urad in zagotovili so mi, da vremenске napovedi izključujejo vsako upanje za polete prihodnje- ga dne. Okopal sem se in se spr- vil spat, toda v kakem duševnem stanju, o tem rajši ne govorim.

Cele ure sem se obračal zdaj na to, zdaj na ono stran in se zaman trudil, da bi zaspal. Moral sem razmišljati o svojih načrtih in o tem, kakšna višina bi bila najbolj- ša, ko bi ubral smer proti Born- holmu?

Ali je gotovo, da me bodo zaščiti- lili ameriški lovci? Sklenil sem iz- brati višino 6 tisoč m in poletiti naravnost proti Bornholmu. Mož- no je bilo, da bom moral streljati, četudi me štirje lovci, ki so bili stalno pripravljani v Slubsku, ver- jetno ne bi ujeli. Lahko pa bi pri- šel v nevarnost zaradi sovjetskih lovcev, ki patrolirajo nad Balt- skim morjem. Navadno naš topov- i pri vežbalnih poletih, kakor je bil v načrtu za prihodnji dan, ni- so bili nabití. Toda posrečilo se mi je, da sem neopazno nabil dva 23 mm topa za ta polet. Ko pa sem vnovič premislil vse svoje načrte, sem presenetljivo trdno zaspal.

Zbudil sem se ob šestih, skočil iz postelje in dobesedno stekel k oknu. Sijalo je sonce in nebo je bilo jasno. Umil sem se, se oble- kel in odšel k zajtrku. Obstojal je iz golaža, slaščic in masla ter ka- ve. Vendar sem težko jedel. Bil sem preveč razburjen.

VESTI s TRŽAŠKEGA

POLITIČNI SESTANEK SDZ

SDZ vztraja na ostvartvi STO-ja, in je edina rešitev sedanjega spora o Trstu

Udomačili so se že politični sestanki, ki jih vodstvo SDZ sklicuje v kritičnih trenutkih, da vzpostavi neposredni stik s člani in somišljeniki ter da z njimi razpravlja o ukrepih, ki so potrebni za uspešnejšo borbo za naše pravice v okviru STO-ja.

13. septembra je bil politični sestanek v glavnem posvečen obravnavanju Titovega govora na Okroglici in zavzemanju stališča našega demokratičnega gibanja do položaja, ki je s tem nastal v razvoju tržaškega vprašanja.

Politični sestanek je vodil podpredsednik Glavnega odbora Kristijan Tence iz Sv. Križa.

Dr. Josip Agneletto je v svojem poročilu o tržaški zadevi obravnaval najprej Titov govor na Okroglici in poudaril, da je postala Okroglica zanimiva in znana po vsem svetu ne samo zaradi napovedanega Titovega govora, ampak tudi zaradi rožljanja italijanskih tankov in divizij ob jugoslovanski meji.

Tito je na Okroglici razgalil Italijo svetu, kakršna je bila med obema vojnama na Primorskem in kakršna se je med drugo svetovno vojno pokazala v zasedenih delih Jugoslavije!

Ko je Jugoslavija postavljala svoje nove zahteve glede bodočnosti STO-ja se je prav gotovo zavedala, da je en sam tržaški pomol več vreden kot vseh pet obalnih laških gnezd na področju B. Zato je Tito zavrgel kot staro šaro vse prejšnje predloge o delitvi, o kondominiju in koridorjih na STO-ju.

SDZ odklanja Titov predlog, da se internacionalizira samo Trst in da se vsi drugi kraji STO-ja priključijo Jugoslaviji, ker je ta predlog neizvedljiv. Ali slovenski demokrati vidimo v postavljeni zahtevi o internacionalizaciji Trsta, da je Tito s tem vendar postavil osnovni kamen za uresničitev celokupnega STO-ja, ki je edino možni kompromis med popolnoma nasprotujočimi si stališči Jugoslavije in Italije glede Trsta in njegovega ozemlja.

Vsi znaki kažejo, da se vedno bolj približujemo združitvi obeh con, A in B, ostvartvi STO-ja tako, kakor ga predvideva Mirovna pogodba.

Dr. Josip Agneletto je nato prikazal navzočim vso važnost dejstva, da je ameriški zunanji minister Dulles sam izpodkopal temelje trojne izjave o Trstu, na kateri Italija še vedno gradi svojo iredentistično stavbo.

Na koncu je predsednik SDZ izrekel odločno voljo tržaških Slovencev, da se borijo za STO in za svobodo Trsta, ker je Trst ključ do Srednje Evrope in do Podonavja, ki tvoriata njegovo življenjsko zaledje in česar se Italija zaveda, kajti Trst v njenih rokah bi bil tudi ključ za njeno nadvlado na Jadranskem morju.

O mednarodnem položaju je spregovoril nato tajnik prof. Ivan Rudolf. V jedrnatem govoru je obravnaval najnovejši razvoj svetovne politike z' vida izredne Adenauerjeve zmage pri zadnjih par-

lamentarnih volitvah v Zahodni Nemčiji. Ta zmaga daje evropski politiki nov smisel in v novi evropski demokratični skupnosti bo tudi tržaško vprašanje našlo pravilno rešitev, za katero se mi vsi borimo.

Zborovalci so nato soglasno sprejeli resolucijo, ki jo objavljamo na prvi strani našega lista, v kateri izražajo svoje najgloblje prepričanje in nujno zmago misli o ostvartvi STO-ja v smislu določb Mirovne pogodbe z Italijo.

SPOROČILO UPRAVE

Sporočamo naročnikom in čitateljem, da žide prihodnja številka na šestih straneh.

Krojni tečaj SDD

Slovensko dobrodelno društvo v Trstu organizira tudi letos na splošno želje članic krojni tečaj. Vpisovanje dnevno v ulici Machiavelli 22-II od 18. do 18. ure.

Ameriške štipendije

Razpisane so štipendije za študij v Združenih državah, veljavne za akademsko leto 1954-55.

Prošnje je treba vložiti najkasneje do 1. oktobra 1953. Tisti, ki se zanimajo za štipendije, lahko zvedo podrobnosti o njih v Zavezniški čitalnici, ulica Trento št. 2.

Prijava grozdja

V treh dneh po končani trgatvi morajo vsi vinogradniki tržaške občine prijaviti na posebnih obrazcih pridelek letošnjega grozdja. Poleg prijave grozdja s točno oznako, kje se nahaja, je treba prijaviti tudi stan vina, ki je še v kleti, in predvideno količino novega vina.

To prijavo morajo po zakonu napraviti vsi vinogradniki. Obrazce za prijavo lahko dvignejo na vseh trošarinskih uradih.

Pevski zbor SPM

Pevski zbor SPM vabi pevce, ki še niso organizirani v drugih pevskih zbora, naj se mu pridružijo.

Prijave sprejema tajništvo na sedežu v Machiavellijevi ulici 22-II, tel. 62-75.

Hvaležnost Dolinčanov

Ta dopis bi moral biti že pred tedni objavljen v našem listu, a je iz doslej neznanega razloga prišel tako zamudo, da bi ga skoro ne upali objaviti, če bi ne bil tako važen in pomemben.

Gre namreč za vlogo našega domačega župnika pri gradnji našega lepega farnega zvonika.

Vsi prav dobro vemo, od kod je prišla pobuda in zamisel, da bi Dolina dobila zopet svoj zvonik. Verjetno bi danes naša cerkev še vedno stala s sramotnim ostankom prvega zvonika, če bi med nami ne bilo prav tega našega župnika.

Ko so bile premagane vse ovire in je zvonik začel rasti, so se nekateri začeli domišljati, da je to delo njihova zasluga. Hvalisanja in poveljevanja ni bilo ne konca ne kraja.

Tisti pa, ki je resnično vložil v to delo lep del svojega prizadevanja, je ostal v ozadju, in ko so delavci slavili »likofa«, se je »umaknil v svoj brlog, hvaležen Bogu

in ljudem, ki so pripomogli, da je njegov načrt postal stvarnost.

Verjetno je v kelih veselja, ki ga je občutil na krstni dan novega zvonika, padla grenka kapljica razočaranja nad hvaležnostjo nekaterih ljudi.

Domačini smo kmalu opazili napako. Pod našo trdo zunanostjo kmeta in delavca se še skriva mehko srce človeka, ki zna biti hvaležno tudi če tega ne pokaže na zunan in takoj.

Sicer pa niso merodajne besede, pač pa dejanja in to, kar čuti človek v svojem srcu...

Te občutke smo imeli in jih imam mi moške in fantje iz Doline do svojega župnika.

Ni pa naša navada, da bi brez vzroka odkrivali pred javnostjo, kar čutimo v duši.

Odgovorni urednik: dr. Janko Jez
Tiska:
tiskarna »Adria«, d. d. v Trstu

Otroški vrtec v Bazovici

Poslopje našega otroškega vrtca ne dela nobene časti ne občini, ne vasi. Zgradba, v kateri preživlja toliko dni naša najnežnejša mladina, ni primerna v današnjih razmerah niti za odrasle zdrave in krepke ljudi.

Sonce se z vso dobro voljo ne more prebiti skozi goste vejevje, da bi vsaj malo ogrelo vlažne zidove in uničilo rastoči mah po vlažnem tlaku. Kaj pomeni ta prenasršena vlaga za mlada dozorevala telesa naših otrok, bodo najbolje vedeli otroci sami, ki bodo na lastni koži okusili vse zle posledice dolgega bivanja v teh vlažnih prostorih.

Ne samo vlaga, tudi prenatrpanost škoduje razvoju in vzgoji naše mladine. Nad trideset živahnih

otrok je bilo doslej natrpanih v dveh razmeroma zelo majhnih prostorih. Če je prostornina doslej v teh časih neresljive krize stanovalnega vprašanja še kolikor toliko odgovarjala, je pa to vprašanje postalo letos oziroma s prihodnjim šolskim letom, ki je tik pred vrati, tako nujno, da ga je treba vsekakor rešiti.

Vpisanih je namreč že okrog petdeset otrok za prihodnje šolsko leto. Kam bodo šli vsi ti otroci, je nemogoče reči. Dosedanji prostori bazovskega otroškega vrtca so za to število popolnoma neprimerni.

Nujno je torej, da dobi Bazovica nov otroški vrtec ali pa da preuredijo dosedanjega tako temeljito, da bo odgovarjal sodobnim zdravstvenim zahtevam.

Pravzaprav je zelo čudno, da tega vprašanja ni načel že kdo drugi, kak zastopnik higienskega urada, saj je že pred leti nek zdravnik izjavil, da bazovški vrtec iz zdravstvenih razlogov ni primeren za svoj namen. Od takrat se niso razmere prav nič izboljšale, verjetno so se celo poslabšale.

Vsi ti razlogi so končno prepričali družine, da bo treba takoj nastopiti pri merodajnih oblasteh. Za stvar se zanima tudi SDZ, ki jo po svojem občinskem svetovalcu, dr. J. Agnelettu, napravila potrebne korake pri županu, da bi zadevo bazovskega otroškega vrtca končno pravilno rešil.

Glasbena šola SPM

Naknadno vpisovanje gojenčev traja še dalje do preklica, in sicer dnevno od 10. do 12. ure dopoldne na sedežu v ul. Machiavelli 22-II. Poučuje se vse instrumente in predmete kot lansko leto. Vsa tozadevna pojasnila daje šolsko vodstvo.

Zaposlitev domačinov na Proseku

Vprašanje brezposelnosti je pri nas še vedno pereče in postaja iz dneva v dan resnejše.

Danes, ko je človek tako napredoval in dosegel nepredvidene uspehe na vseh poljih, je naravnost nerazumljiv ta negativen pojav v našem socialnem življenju.

Zakaj je danes vprašanje brezposelnosti tako pereče in skoraj neresljivo? Ali res ni potli, ki bi peljala vsaj k delnemu izboljšanju tega nevarnega stanja?

Vzrokov brezposelnosti je več in zato je tudi rešitev več. Treba je samo odločno seči po pravi poti, predno bo prepozno!

Priznamo, da ima vsak pravico do kosa kruha, toda nikjer ni pisano, da morajo svojega bližnjega ljubiti bolj kot sebe. Zato se nam odi nerazumljivo in celo nekako izizvalno sistematično zapostavljanje domačinov pri vseh namestitvah, kjer imajo na stežaj odprta vrata razni italijanski priseljenci.

Značilen je n. pr. primer, ki se je pripetil nekemu domačinu, ki je prošil za namestitev pri velikem občinskem podjetju. Ravnateljstvo ga je zavrnilo, češ da je prestar, ker ima že 30 let. Skoraj istočasno je pa ravnateljstvo sprejelo na isto mesto nekoga 45-letnega italijanskega begunca. Cemu

tako ravnanje? Podjetje je vsekakor storilo večjo krivico domačinu, ki ga je odslovilo z neresnim razlogom, kot bi jo storilo tujcu, če bi ga odslovilo s temeljitim izgovorom, da ni nobenega razpoložljivega mesta. Pravzaprav bi temu tujcu ne storilo nobene krivice.

Po poti krivic ter rasnih in narodnostnih prednosti ne bomo rešili resnega vprašanja brezposelnosti, pač pa bomo to vprašanje zaostriili s ez drugim nevarnejšim problemom. Pomnimo, da vsaka krivica prej ali slej maščuje!

Ali si že poravnal naročnino?

Vpisovanje v osnovne šole

Vpisovanje in popravni izpiti na osnovnih šolah bodo od 16. do 30. septembra.

Pri vpisu v I. razred izročijo starši učitelju otrokov rojstni list in potrdilo o cepljenju proti kozam, ki ga izda zdravstveni urad občine.

Otroci so šoloobvezni od dopolnjenega šestega do 14. leta.

1. oktobra bo svečana otvoritev šolskega leta s sv. mašo. 2. oktobra se bo začel redni pouk.

Vsa potrebna pojasnila dobijo starši na oglasni deski v šoli ali pri ravnatelju dotičnega okrožja.

ZDRAVNIK

Dr. FRANJO DELAK v TRSTU

sprejema od 15. - 17. ure v ulici Commerciale št. 10-II

Pokličite tel. št. 31813

Stanovanje: Strada di Fiume 20/III

Mizarji kmetovalci podjetniki

Deske smrekove, macesnove in trdih lesov, trame in parkete nudí najugodnejše

CALEA

TEL. 90441 TRST

Viale Sonnino, 24

DARILNE PAKETE za Jugoslavijo in druge kraje

po ugodnih cenah pošilja domača tordka

„ALASKA“ Import-Export

TRST - Ulica S. Lazzaro 13-I. - Tel. št. 56-58

Pošiljajo se živila, tehnični predmeti, in zdravila

Naše blago najboljšje kakovosti - Naše cene najugodnejše
Naša dostava najhitrejša in zajamčena
Obrnite se na nas osebno ali pismeno

Potne liste in vizume

ter uradne listine, anagrafske izločke, prevode v in iz tujih jezikov, overopoljenje uradnih aktov, Izpolnjevanje prošenj za potovanje v FLRJ in izročanje Delegaciji v rešitev.

Vse v najkrajšem času in za nizek honorar

Agencija Celeritas

TRST, ul. Machiavelli 13, tel. 31-404

DARILNE PAKETE ZA JUGOSLAVIJO

živila, tehnične predmete (šivalne stroje, radijske aparate, kolesa, štedilnike itd.; harmonike, tekstilno blago itd.), razpošilja najhitreje in najbolj zanesljivo

INTEREXPORT-TRST

BREDA RUS-MIKULETIČ & MILAN BJELICA-ZIVKOVIČ

Obrnite se osebno ali pismeno na naš naslov in zahtevajte neobvezne ponudbe

URAD - Riva Grumola 6.I., tel. 29-302 - P.O. Box 1219
Skladišče: Punto Franco Vecchio mag. 2.III., tel. 7232

Pošiljamo tudi darilne pakete za vse države

pod najugodnejšimi pogoji in najhitreje iz lastnega skladišča v Punto Franco, Trst

Pošiljamo samo kakovostno prvovrstno blago po nizkih cenah in jamčimo za vsako pošiljko

Vsakovrstno pohištvo:

SPALNICE - JEDILNICE - KUHINJE ITD. - PO NAROCILU IZVRŠI VSAKO DELO - POROSTVO ZA DOBER NAKUP - TOVARNIŠKE CENE - DELO SOLIDNO - DOMACA TVRDKA

Tovarna pohištva

Tel. 32

PRINČIČ

KRMIN
Cormons - prov. Gorizia

Darilne pakete po vsej Evropi

dostavlja TVRDR

Najhitrejša in najsolidnejša postrežba!

Jamčimo za sigurno dostavo vsake pošiljke

CITRUS

IMPORT & EXPORT

Lastnik: Aleksander Goljeošček

TRST - Ul. Torrebianca 27 - Telefon 24-467 - P.O.B. 522

ŠOLSKE VESTI

OBVESTILO

Višja šolska uprava (»Sovraintendenza Scolastica«) sporoča, da so v dnevih od 15. do 28. septembra 1953 vključno, od 10. do 13. ure, na osnovni šoli pri Sv. Jakobu (ulica Scuola nuova) in pri vseh didaktičnih ravnateljstvih objavljene dokončne prednostne lestvice prosilcev za poveljena in nadomestna mesta na slovenskih osnovnih šolah tržaškega ozemlja za šolsko leto 1953-54.

STROKOVNI INDUSTRIJSKI TECAJ V NABREZINI

V ravnateljstvu Industrijskega strokovnega tečaja v Nabrezini se nadaljuje vpisovanje v I. II. in III. razred. Vpisati se morajo vsi učenci, ki niso še dovršili 14. leta starosti. Urad postuje vsak dan od 10. do 12. ure do vključno 25. septembra.

VISJA REALNA GIMNAZIJA V TRSTU

Ravnateljstvo Državne slovenske višje realne gimnazije v Trstu sporoča:

1. Na Državni slovenski višji realni gimnaziji v Trstu, ki ima poleg razredov z realnim učnim načrtom tudi popolne razrede s klasičnim učnim načrtom, je vpisovanje za šolsko leto 1953-54 vsak dan od 10. do 12. ure v tajništvo zavoda v ulici Lazzaretto vecchio št. 9, II. nadstropje.

3. Začetek pismenih zrelostnih izpitov bo v ponedeljek 21. septembra 1953 ob 8. uri in 30 minut.

Vsa nadaljnja navodila in pojasnila daje tajništvo vsak dan od 10. do 12. ure.

DRŽAVNA TRGOVSKA AKADEMIJA V TRSTU

Na trgovski akademiji traja vpisovanje od 1. do 25. septembra vsak delavnik od 10. do 12. ure. Popravni izpiti se začnejo 7. septembra, usposobljenosti pa 21. septembra. Podrobnosti na oglasni deski v ulici Lazzaretto vecchio št. 9-II.

NIZJA INDUSTRIJSKA STROKOVNA ŠOLA V ROJANU

Ravnateljstvo Državne slovenske nižje industrijske strokovne šole v Trstu (Rojan, ul. Montorsino 8) obvešča vse prizadete učence in njih starše, da se prične:

1) Vpisovanje za vse razrede za šolsko leto 1953-54 v torek, dne 1. septembra, in traja do dne 25. septembra 1953.

Vpisni pogoji in razporedi so razvidni iz objav na razglasni deski v III. nadstropju šolskega poslopja v ulici Montorsino 8. Morebitna potrebna nadaljnja pojasnila daje tajništvo vsak dan od 10. do 12. ure.

STROKOVNI INDUSTRIJSKI TECAJ V DOLINI

Ravnateljstvo strokovnega industrijskega tečaja v Dolini javlja, da je v tajništvo šole, dnevno od 9. do 12. ure, vpisovanje učencev za vse razrede.

Vpisovanje bo trajalo od 1. do 25. septembra.

Učenci, ki se prvič vpšejo v I. razred, morajo predložiti naslednje dokumente: krstni list, potrdilo za precepljenje, potrdilo o zdravju obeh, spričevalo dovršenega V. razreda osnovne šole.

INDUSTRIJSKI STROKOVNI TECAJ NA OPCINAH

Ravnateljstvo strokovnega industrijskega tečaja na Opčinah s priključnim III. razredom javlja, da traja vpisovanje od 1. do 25. septembra, od 8. do 12. ure.

Učenci, ki se prvič vpšejo v I. razred, morajo predložiti dokumente, ki so že navedeni za strokovni industrijski tečaj v Dolini.

DRŽAVNI DVOLETNI STROKOVNI TECAJ V TRSTU

Ravnateljstvo Državnega dvoletnega trgovskega strokovnega tečaja na Katinari obvešča učence, ki se nameravajo vpisati v I. ali II. razred tečaja, da je vpis vsak dan v dopoldanskih urah do 5. septembra vključno.

KMETIJSKI STROKOVNI TECAJ NA PLAVJAH

Ravnateljstvo Slovenskega kmetijske-strokovnega tečaja na Plavjah obvešča starše in dijake, da je vpisovanje v I. ter II. razred od 1. do 25. septembra.

OTROSKI VRTCI V NABREZINSKI OBCINI

Občinski otroški vrtci na področju Devina-Nabrezine začnejo delovati 7. oktobra. Vpisovanje pa traja od 1. do 3. oktobra in se vrši na sedežu posameznih vrtcev.